

Z kroniki Instytutu Zachodniego

WALNE ZEBRANIE CZŁONKÓW INSTYTUTU ZACHODNIEGO

Dnia 28 listopada 1958 r. odbyło się Walne Zebranie Członków Instytutu Zachodniego w Poznaniu, w Pałacu Działyńskich przy Starym Rynku.

Obecni: Arnold Stanisław, Barciński Florian, Biskup Marian, Bukowski Andrzej, Chojnacki Władysław, Czekanowski Jan, Czyżewski Julian, Deresiewicz Janusz, Gluck Leopold, Głowacki Włodzimierz, Grabski Władysław, Hubert Julian, Jakóbczyk Witold, Jamka Rudolf, Jaroszewski Zdzisław, Kaczmarczyk Zdzisław, Kamiński Andrzej Józef, Klafkowski Alfons, Kolańczyk Kazimierz, Kostrzewski Józef, Kowalenko Władysław, Kuraszkiwicz Władysław, Labuda Gerard, Męclewski Edmund, Miedziński Florian, M.kucki Sylwiusz, Naganowski Egon, Pajewski Janusz, Pietrzak-Pawłowski Kazimierz, Pilichowski Czesław, Piwarski Kazimierz, Pollak Michał, Pollak Roman, Pospieszalski Karol Marian, Rogalski Aleksander, Szaniecki Michał, Serwański Edward, Silnicki Tadeusz, Sosnowski Kirył, Lehr-Spławiński Tadeusz, Suchocki Mieczysław, Ślaski Kazimierz, Tymieniecki Kazimierz, Urbańczyk Stanisław, Walczak Antoni, Wąsicki Jan, Waszak Stanisław, Weyman Stefan, Wierczyński Stefan, Wrzosek Antoni, Zabrocki Ludwik, Zajchowska Stanisława, Ziolecki Roman.

Usprawiedliwili nieobecność: Bocheński Antoni, Borowik Józef, Cieślak Tadeusz, Cyprian Tadeusz, Dobrowolski Kazimierz, Golachowski Stefan, Grabowski Tadeusz Stanisław, Jabłoński Henryk, Kochański Witold, Koraszewski Jacek, Leśnodorski Bogusław, Lutman Roman, Małczyńska Ewa, Małczyński Karol, Mitkowski Józef, Olszewicz Bolesław, Pelczar Marian, Popiołek Kazimierz, Rybicki Paweł, Sawicka Stanisława, Sułowski Zygmunt, Wiewióra Bolesław, Winiewicz Józef, Wojciechowska Maria, Wojciechowski Marian, Zierhoffer August, Ziółkowski Janusz.

Zaproszeni goście: mgr Ed. Krzymień — z-ca przewodniczącego Prezydium MRN, prof. Józef Kwiatek — przew. Woj. Kom. F.J.N., prof. Wł. Markiewicz, red. Tad. Kraszewski z ZAP, poseł J. Izydorzyc, wiceprzewodniczący Rady Narodowej TRZZ, mgr Czesław Brzózka z TRZZ, M. Helman z MSZ, red. red. Bukowiecka i Wojnacki z Tow. „Polonia”, mgr Rolbiecki z Biura Towarzystw Naukowych PAN, mgr J. Łyszyk z PAP, red. Bakoś z Polskiego Radia.

Zebranie otworzył o godz. 10,30 Prezes Kuratorium IZ prof. Tadeusz Lehr-Spławiński, który na wstępie uczcił w kilku słowach pamięć zmarłych w roku sprawozdawczym członków IZ: prof. Józefa Bossowskiego z Poznania, prof. Stanisława Kasznicę z Poznania, prof. Tadeusza Mikulskiego z Wrocławia i prof. Wiktor Schramma z Poznania. Pamięć zmarłych uczcili zebrani minutą ciszy.

Na sekretarzy zebrania powołani zostali: mgr Andrzej Kwilecki i mgr Janusz Sobczak.

Porządek dzienny zebrania był następujący:

1. Odczytanie protokołu Walnego Zebrania z dnia 15 października 1957 r.
2. Sprawozdanie Dyrekcji z działalności naukowej i wydawniczej IZ od 1 października 1957 r. do 30 września 1958 r.
3. Sprawozdanie finansowe za rok 1957.

4. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej.
5. Dyskusja nad sprawozdaniami.
6. Powzięcie uchwały o udzielenie Dyrekcji IZ absolutorium za działalność w okresie sprawozdawczym.
7. Plan prac naukowych i wydawniczych w r. 1959.
8. Preliminarz budżetowy ustalony na rok 1958 oraz zaprojektowany na rok 1959.
9. Dyskusja nad przedstawionymi planami i preliminarzami budżetowymi.
10. Projekt zmian Statutu IZ opracowany przez Komisję powołaną przez Kuratorium IZ, w myśl uchwały Walnego Zebrania w dniu 15 października 1957 r.
11. Wybór władz Instytutu Zachodniego (Kuratorium, Komisji Rewizyjnej, Dyrektora IZ) oraz wybór nowych członków.
12. Wolne wnioski.

1)

Na wniosek dra M. Pollaka zebrani zrezygnowali z odczytania protokołu z Walnego Zebrania w dniu 15 października 1957 r., ponieważ ogłoszony był w całości drukiem w „Przeglądzie Zachodnim” nr 6/1957.

2)

Dyrektor IZ prof. Kazimierz Piwarski scharakteryzował w krótkim zarysie działalność IZ od momentu jego utworzenia i przypomniał zasługi położone dla Instytutu przez zmarłego w r. 1955 prof. Zygmunta Wojciechowskiego. Podkreślił również, że w pracach naukowo-badawczych Instytutu w równym stopniu zajmowano się problematyką historyczną jak i współczesną Niemiec, stosunków polsko-niemieckich i Ziemi Zachodnich. Przed złożeniem szczegółowego sprawozdania z rocznej działalności Instytutu Zachodniego prof. Piwarski zgłosił rezygnację ze stanowiska dyrektora przed upływem kadencji. Na decyzję tę wpłynął fakt powrotu prof. Piwarskiego do macierzystego Krakowa i objęcie katedry na Uniwersytecie Jagiellońskim. Powiązanie z nowym środowiskiem szeregiem funkcji i dodatkowych obowiązków utrudniało w znacznym stopniu kierowanie pracami Instytutu. Z tego względu prof. Piwarski wysuwa sugestię, aby Walne Zebranie wybrało na stanowisko dyrektora IZ osobę ściśle związaną z naukowym środowiskiem poznańskim.

Następnie prof. Piwarski złożył sprawozdanie z działalności naukowej i wydawniczej IZ od 1 października 1957 do 30 września 1958 r.:

Dyrekcja IZ składa sprawozdanie za okres od 1 października 1957 r. do końca października 1958 r., nawiązując do sprawozdania złożonego na Walnym Zebraniu w dniu 15 października 1957, a ogłoszonym w „Przeglądzie Zachodnim” nr 6/1957.

W minionym okresie pracowało 8 zespołów pracowników naukowych w liczbie 18 osób (samodzielni i pomocniczy pracownicy). W niektórych zespołach pracują też naukowcy na podstawie umów o dzieło (zlecenia), np. w zespole prawa państwowego niemieckiego, w zespole historii najnowszej Niemiec, w zespole kultury. W połowie roku sprawozdawczego zorganizowana została komórka propagandowa, której zadaniem jest propagowanie działalności IZ oraz jego wydawnictw (PZ i zwarte) w kraju i za granicą, oraz wymiana wydawnictw z instytucjami krajowymi i zagranicznymi. W okresie od 1 września br. uruchomione zostało archiwum prasowe zagadnień niemieckich (NRD i NRF).

Poszczególne zespoły naukowe pracowały pod kierunkiem i nadzorem dyrektora IZ, a od 1 stycznia 1958 r. również wicedyrektora, oraz sekretarza naukowego. W okresie bowiem od 1 października do 31 grudnia 1957 r. nie było wcale wicedyrektorów naukowych, którzy ustąpili ze swych stanowisk. Dopiero od 1 stycznia 1958 r. dla istotnej potrzeby utrzymania wielostronnej i wnikliwej opieki naukowej nad pracami naukowo-badawczymi i wydawniczymi IZ oraz ze względu na wstępne prace dotyczące okresu tysiąclecia Polski zostało obsadzone jedno stanowisko wicedyrektora naukowego (prof. G. Labuda).

Stan pracowników etatowych na dzień 1 października 1958 r. wynosił 38 osób, w tym dyrektor i dwóch wicedyrektorów, 16 pracowników naukowych, 4 pracowników redakcyjnych, 7 pracowników techniczno-naukowych oraz 4 administracyjnych i 4 pracowników fizycznych.

Dyrekcja IZ odbyła w okresie sprawozdawczym 21 posiedzeń, na których kolejno omawiane były i decydowane wszystkie sprawy związane z działalnością IZ, zarówno naukowe i badawcze oraz wydawnicze, jako też organizacyjne, personalne i finansowe.

Dyrekcja zorganizowała w okresie minionym dwa zebrania pracowników naukowych, na których omówiono indywidualne plany badań naukowych, ich wykonanie oraz nowe kierunki badań IZ.

Ciasnota lokalowa i trudne warunki pracy nie uległy zmianie.

Komisja Planowania Gospodarczego przy Prezydium Rady Narodowej m. Poznania zleciła DBOR-owi w Poznaniu odbudowę „Wagi” na Starym Rynku z przeznaczeniem dla Instytutu. Do tej pory odbudowano budynek, ale nie zdołano go jeszcze pokryć. Jest nadzieja, że jeśli dopiszą kredyty, budynek będzie całkowicie oddany do użytku IZ najprawdopodobniej w pierwszej połowie 1960 r. Ponieważ jednak „Waga” nie rozwiązuje sprawy pomieszczenia całego Instytutu, bo budynek jest za mały, przyznano Instytutowi jeszcze trzy „domki budnicze” w pobliżu „Wagi”, które odbudowane i oddane Instytutowi mogłyby rozwiązać sprawę pomieszczenia biur Instytutu i przeniesienia ich z kamienicy czynszowej przy Chelmońskiego 1. Potrzebne kredyty na odbudowę „domków budowniczych” zostały we wrześniu br. przyznane przez Radę Główną Społecznego Funduszu Odbudowy Kraju i Stolicy dzięki życzliwemu poparciu Prezydium Rady Narodowej m. Poznania oraz TRZZ w wysokości 1.200.000 zł, z czego 200.000 zł ma być przerobionych w roku bieżącym, a jeden milion w r. 1959.

Jest to sprawa niezwykle nagląca. Instytut w obecnych warunkach lokalowych nie może normalnie funkcjonować i rozwijać się.

Omówienie działalności naukowej rozpoczniemy od poszczególnych sekcji i zespołów. W dziale Ziemi Odzyskanych na czoło wysuwają się prace Sekcji Socjograficznej, prowadzone pod kierunkiem dra Zygmunta Dulczewskiego. Polegały one głównie na: 1) prowadzeniu terenowych badań socjologicznych na Ziemiach Zachodnich, 2) opracowywaniu zgromadzonych zasobów materiałowych.

Badania socjologiczne prowadzone są w porozumieniu z innymi ośrodkami socjologicznymi w Polsce. Stosownie do możliwości finansowych i zespołu kadry naukowej współpracującej z Sekcją uruchomiono w bieżącym roku 8 punktów badawczych w woj. zielonogórskim, 2 w woj. szczecińskim i 5 w woj. koszalińskim. Efekty badań w postaci publikacji przewidziane są częściowo na r. 1959, a głównie na r. 1960. Będą to w zasadzie socjografie poszczególnych wybranych miejscowości na Ziemiach Zachodnich, które pomyślane są jako elementy późniejszego opracowania syntetyzującego.

Badania socjograficzne na Ziemiach Zachodnich dotyczą głównie problematyki ludności autochtonicznej oraz wrastania w nowe środowisko społeczno-geograficzne ludności napływowej.

Tematyka badań socjologicznych obejmuje także procesy tworzenia się instytucji społecznych i grup terytorialnych, które dzisiaj obserwujemy już w postaci bardzo zaawansowanej.

Podjęto dalej opracowywanie materiałów zgromadzonych w roku ubiegłym. Specjalny zespół zajmuje się opracowaniem materiałów pamiętnikarskich. Fragmenty pamiętników publikowane są na łamach „Przeglądu Zachodniego”. Serię fragmentów (pióra działaczy wiejskich) opublikował tygodnik społeczno-kulturalny

„Orka”. Ponadto interesowało się pamiętnikami wielokrotnie Radio Polskie, które nadało kilka audycji połączonych z czytaniem fragmentów oraz rozmową z ich autorami.

Sekcja Socjograficzna rozbudowała w roku sprawozdawczym sieć korespondentów naukowych, zyskując nowych współpracowników zwłaszcza spośród nauczycieli szkół średnich i pracowników muzeów regionalnych. Głównie zainteresowano korespondencjami naukowymi przedstawicieli województw: koszalińskiego, szczecińskiego i zielonogórskiego, które dotychczas reprezentowane były mniej licznie w korespondencjach naukowych.

Przedstawiciele Sekcji brali udział w pracach Komisji dla zagadnień demograficznych i socjograficznych przy Radzie Naukowej TRZZ. Na sesji w Opolu przedstawiciel Sekcji przedstawił referat na temat problematyki badań socjograficznych na Ziemiach Zachodnich, a na najbliższej sesji jesiennej Komisji przedstawi referat o dotychczasowym dorobku badawczym na Ziemiach Zachodnich.

W wyniku porozumienia Sekcji Socjograficznej IZ w Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze utworzono na wniosek Sekcji stanowisko radcy-socjologa w woj. zielonogórskim, które jest pierwszym tego rodzaju stanowiskiem w Polsce. Utworzenie tego stanowiska jest próbą prowadzenia terenowych badań socjologicznych bez żadnych przerw, w sposób systematyczny. Praca badawczo-naukowa radcy-socjologa powiązana jest organicznie z planem naukowym Sekcji Socjograficznej i stanowi *sui generis* stację naukową Sekcji w woj. zielonogórskim. Mgr Konieczny, który na tym stanowisku pracuje zaledwie 4 miesiące, sygnalizuje już pierwsze wyniki swoich badań i obserwacji w korespondencjach nadsyłanych do Instytutu oraz w artykułach do zielonogórskiego „Nadodrza”.

Skład osobowy Sekcji Socjograficznej wzrósł w roku sprawozdawczym o dwóch pomocniczych pracowników nauki i liczy obecnie czterech pracowników naukowych i jednego pracownika techniczno-naukowego.

Dzięki dotacji pieniężnej PAN w lipcu br. zaistniała możliwość zorganizowania liczniejszego zespołu osób prowadzących badania terenowe. Do zespołu tego pozyskano szereg pracowników naukowych z innych środowisk. Współpracuje z Sekcją dwóch samodzielnych pracowników naukowych z Uniwersytetu Poznańskiego, dwóch pracowników naukowych z PAN w Warszawie, jeden aspirant socjologii na Uniwersytecie Warszawskim i jeden nauczyciel szkoły średniej — mgr socjologii. Badania terenowe podjęte w związku z uzyskaniem tej dotacji są obecnie prowadzone i będą kontynuowane w roku następnym.

W dziale Ziemi Zachodnich funkcjonowała również Sekcja geograficzna pod kierownictwem doc. dr Stanisławy Zajchowskiej.

Sekcja ta składała się z 1 osoby, tak że zakres prac z konieczności musiał być ograniczony. Dopiero od 1 IX 1958 r. został zaangażowany pracownik etatowy mgr B. Głębocki i można było szerzej zaplanować prace Sekcji Geograficznej, a nawet część z nich wykonać.

W pracy nad osadnictwem pow. międzyrzeckiego zebrano materiał dotyczący wieku i położenia osadnictwa, wykonano kartotekę osadnictwa. Ustalono zasięg terytorialny badań, rozpoczęto wykreślanie lasów i odtworzenie pierwotnej szaty leśnej.

Do pracy nad gęstością zaludnienia woj. zielonogórskiego zebrano w WKPG w Zielonej Górze i w GUS-ie w Warszawie wszelkie dane dotyczące ostatnich lat oraz część danych z r. 1939 i pierwszych lat powojennych.

Badania dotyczące miast Ziemi Zachodnich prowadzone są pod kierownictwem prof. P. Zaremby. Część prac wykonano, na koniec 1958 r. ma być gotowa do druku praca prof. Zaremby pt. Próba przeglądu stosunku małego miasta do jego mikroregionu na Z. Z.

Napisano artykuł „Oblicze geograficzne Z. Z.” do pracy zbiorowej o Ziemiach Zachodnich dla MSZ (31 stron i 2 mapy).

Zorganizowano sieć recenzentów literatury geograficznej NRD i NRF oraz literatury niemieckiej o naszych Ziemiach Zachodnich. Przygotowano 5 recenzji z tego zakresu do „Przeglądu Zachodniego”. Wykonywano też w sekcji prace redakcyjne dla IZ tak tekstów, jak i mapek. Prowadzono kartotekę zdjęć i zbiór map.

W dziale Ziemi Zachodnich działa również komórka prasowa, prowadzona przez red. Floriana Miedzińskiego. Przeglądano stale 21 dzienników i 12 tygodników krajowych i segregowano w teczkach archiwum prasowego Z. Z. Każde z województw zachodnich posiada 9 teczek problemowych. Wzrost aktywizacji Z. Z. powodował konieczność tworzenia nowych teczek problemowych.

W dziale zagadnień niemieckich działał Zespół Prawa Międzynarodowego pod kierunkiem prof. dra Alfonsa Klafkowskiego.

Jeden z trzech pracowników zespołu, dr K. Skubiszewski, przebywał w okresie sprawozdawczym na studiach w Stanach Zjednoczonych. Prowadzono badania dotyczące współczesnych problemów międzynarodowopravných współczesnych Niemiec i stosunków polsko-niemieckich. Prof. dr A. Klafkowski brał również aktywny udział w pracach Dyrekcji IZ, komitetu redakcyjnego „Przeglądu Zachodniego” oraz sprawował ogólny nadzór nad pracami zespołu.

Kand. n. praw. B. Wiewióra pracował na trzech odcinkach: problematyki prawnej i politycznej granicy Odra—Nysa, rewizjonistycznej doktryny prawnomiędzynarodowej Niemiec zachodnich oraz sytuacji prawnej dwóch państw niemieckich. Opublikował w „Przeglądzie Zachodnim” trzy prace materiałowe, dwie recenzje, sześć głos i not.

Ponadto B. Wiewióra brał udział z ramienia IZ w pracach Polsko-Niemieckiej Komisji Historycznej, wygłaszając dnia 10 V 1958 r. w Krakowie referat w języku niemieckim na temat stosunku współczesnej historiografii zachodnioniemieckiej wobec granicy Odra—Nysa, w świetle dyskusji nad pracą E. Wiskemann „Germany's Eastern Neighbours”. B. Wiewióra został również oddelegowany przez Dyrekcję IZ do prac redakcyjnych nad przygotowywanym wspólnie przez IZ i *Deutsches Institut für Zeitgeschichte* w Berlinie zbiorem dokumentów dotyczących granicy Odra—Nysa.

Następnym zespołem jest Zespół Historii Najnowszej Niemiec, którym opiekuje się prof. dr Janusz Pajewski. Powstał on z dawnego zespołu dla zagadnień imperializmu i rewizjonizmu niemieckiego. Składał się z 3 pracowników etatowych z tym, że z dniem 1 II 1958 r. odpadł jeden z nich, dr Andrzej Kamiński. Prof. Pajewski poza konsultacjami naukowymi dla zespołu, opracował drugą redakcję swego dzieła pt. *Mitteleuropa. Studia z dziejów imperializmu niemieckiego w dobie I wojny światowej*. Będzie ona drukowana w Instytucie Zachodnim w r. 1959. W zespole pracowano nad zagadnieniem tzw. *Ostforschung* po II wojnie światowej i ideologii politycznej Hansa Delbrücka. Sprawowano opiekę nad kartoteką rewizjonizmu niemieckiego i bibliografią.

Zespołem Dziejów Okupacji Hitlerowskiej kierował prof. dr Karol Marian Pospieszalski. Zespół ten przekształcił się z jednoosobowej komórki w niewielki zespół personalny. W dniu 1 IV 1958 r. objął pracę mgr Edward Serwański, z dniem 1 IX 1958 r. również pracownica techniczno-naukowa mgr Barbara Bojarska.

Wyniki pracy zespołu w okresie sprawozdawczym są następujące:

I. W zakresie publikacji drukowanych:

W grudniu 1957 r. Polska Akademia Nauk — Instytut Historii ogłosił powstałą w znacznej części w Instytucie Zachodnim pracę Wł. Chojnackiego, K. M. Pospie-

szalskiego, E. Serwańskiego pt. Materiały do bibliografii okupacji hitlerowskiej w Polsce 1939—1945.

W grudniu 1957 r. wydano tom VI *Documenta Occupationis* pt. Hitlerowskie prawo okupacyjne w Polsce, cz. II, Generalna Gubernia, opracowane przez prof. K. M. Pospieszalskiego w latach poprzednich.

W „Przeglądzie Zachodnim”, nr 1/1958, prof. Pospieszalski ogłosił zespół dokumentów pt. Protest dra Wilhelma Hagena przeciw zamierzonemu wymordowaniu części ludności Zamojszczyzny w latach 1942/43.

W „Przeglądzie Zachodnim”, nr 2/1958, prof. Pospieszalski ogłosił ważny dokument dotyczący tzw. generalnego planu wschodniego Reichsführera SS pt. Hitlerowska polemika z „Generalplan Ost” Reichsführera SS pt. — Stellungnahme und Gedanken zum Generalplan Ost.

W „Przeglądzie Zachodnim”, nr 4/1958, mgr Edward Serwański ogłosił artykuł materiałowy pt. Sprawa Zinda. Jest to przyczynek do sprawy antysemityzmu w NRF.

II. W zakresie opracowań niedrukowanych:

Mgr E. Serwański opracował artykuł pt. Procesy przestępców wojennych w NRF, przeznaczony do „Przeglądu Zachodniego” nr 6/1958.

Prof. Pospieszalski przerobił swą pracę o hitlerowskiej propagandzie w sprawie strat mniejszości niemieckiej w Polsce pt. Sprawa 58 000 Volksdeutschow, rozszerzając pierwotną redakcję z 1951 r. trzykrotnie; praca ta ukaże się jako *Documenta Occupationis*, t. VII.

Prof. K. M. Pospieszalski opracował memoriał dla Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich, Wojskowej Komisji Historycznej i Instytutu Historii w sprawie najpilniejszych potrzeb w zakresie dokumentacji okupacji hitlerowskiej w Polsce (5 str) — memoriał ten stał się przedmiotem dyskusji w Komisji Koordynacyjnej badań nad dziejami II wojny światowej w Instytucie Historii na posiedzeniu w dniu 28 II 1958 r.

III. W zakresie badań materiałowych:

Mgr E. Serwański sporządził szereg protokołów z przesłuchań w sprawie dziejów okupacji hitlerowskiej w Wielkopolsce; wśród nich szczególne miejsce zajmuje obszerny zespół w sprawie pomocy udzielonej jeńcom polskim i alianckim przez mieszkańców miasta Ostrzeszowa. Zespół wykonywał ponadto szereg prac usługowych.

Zespół Prawa Państwowego Niemiec zorganizował się jako nowa komórka badawcza pod kierownictwem prof. dra Karola Mariana Pospieszalskiego. Współ z doc. Zb. Janowiczem opracował szkic planu części poświęconej Niemcom współczesnym. Doc. Janowicz kończy opracowanie studium o prawie administracyjnym NRF; prof. Pospieszalski opracował artykuł pt. Referendum przeciw dobrojenu atomowemu w świetle wyroku Trybunału Konstytucyjnego NRF i kontynuował studium poświęcone genezie ustawy zasadniczej NRF.

Zespół Kultury pod kierunkiem dra Mieczysława Suchockiego zajmował się nie tylko kulturą Niemiec współczesnych, ale i kulturą Ziem Odzyskanych. Gromadzono wycinki z prasy i wypiski z periodyków, segregując je według przyjętego podziału. Na tej podstawie publikowano przeglądowe artykuły w „Przeglądzie Zachodnim” (10 artykułów). Nawiązano współpracę z Katedrą Historii Literatury Niemieckiej UAM oraz z innymi pracownikami naukowymi.

W zakresie kultury Ziem Odzyskanych pracuje się nad zestawieniem Diariusza faktów kulturalnych za lata 1945—1960.

Zespół Ekonomiczny kierowany przez dra Janusza Ziółkowskiego opracował program badawczy zagadnień ekonomicznych i demograficznych Ziem Za-

chodnich. Ramową problematykę badań przesłano do rektorów wyższych uczelni, przewodniczących wojewódzkich komisji planowania gospodarczego oraz pracowników naukowych z terenu tych ziem. Na podstawie korespondencji z zainteresowanymi wyłoniono grupę ponad 20 ekonomistów naukowców i praktyków reprezentujących prawie wszystkie województwa Ziem Zachodnich. Wysłano propozycję opracowania co najmniej 4 tomów studiów nad zagadnieniami ekonomicznymi, demograficznymi, urbanistycznymi oraz planowania regionalnego Ziem Zachodnich. Na podstawie uzgodnionej tematyki Zespół pracuje nad przygotowaniem do druku następujących tomów:

- Tom 1: Ogólne zagadnienia gospodarcze Ziem Zachodnich oraz szczegółowa problematyka ekonomiczna województw nadmorskich.
- Tom 2: Ogólne problemy demograficzne Ziem Zachodnich oraz zagadnienia demograficzne poszczególnych regionów.
- Tom 3: Stan gospodarczy i perspektywy rozwojowe poszczególnych województw.
- Tom 4: Zagadnienia gospodarcze województw nadodrzańskich.

Najbardziej zaawansowane są prace nad tomem 1.

W ramach współpracy z „Przeglądem Zachodnim” członkowie Zespołu opublikowali szereg artykułów i recenzji omawiających tematykę Ziem Zachodnich. Na łamach „Przeglądu Zachodniego” członkowie Zespołu publikowali dalej artykuły, materiały i recenzje dotyczące NRD. Wobec pewnych trudności wiążących się z pozyskaniem dalszych artykułów, Zespół nastawił się na publikowanie not informujących o gospodarce NRD. T. Krajczycki opublikował lub przygotował do druku 7 not na tematy gospodarcze NRD.

Zespół Ekonomistów kontynuował też realizację programu badawczego dotyczącego rozwoju gospodarczego NRF po II wojnie. W szczególności wykazywano bezzasadność argumentów rewizjonistycznych co do niezbędności polskich Ziem Zachodnich dla gospodarki niemieckiej.

„Przegląd Zachodni” był w dalszym ciągu organem naukowo-badawczym Instytutu Zachodniego, toteż odzwierciedlał on przede wszystkim prace prowadzone przez poszczególne zespoły instytutowe. Redakcja „Przeglądu Zachodniego” pozostawała w stałym kontakcie z tymi zespołami. Poza tym redakcja zamawiała artykuły poza Instytutem u specjalistów zajmujących się zagadnieniami związanymi z tematyką IZ. Omawiane w „Przeglądzie Zachodnim” zagadnienia dotyczyły problemów współczesnych oraz dziejów najnowszych. W okresie sprawozdawczym zamieszczono w „Przeglądzie Zachodnim”: 24 artykuły, 40 artykułów materiałowych, 24 korespondencje, 48 artykułów recenzyjnych i recenzji, poza tym obszernie reprezentowany był dział not oraz zapisków bibliograficznych.

W okresie sprawozdawczym zredagowanych i wydanych zostało 6 numerów „Przeglądu Zachodniego”.

Zespół Prasowy pod kierunkiem mgra A. W. Walczaka, zgodnie ze swymi założeniami, dostarczał zespołom naukowym wycinków i not z prasy obcojęzycznej codziennej i periodycznej oraz gromadził materiały nieobjęte pracami zespołów naukowych.

W tej chwili zespół gromadzi wycinki i notki bibliograficzne z 25 periodyków, biuletynów i dzienników.

Dla uzyskania lepszych wyników pracy Zespołu Prasowego wysunięty został w marcu br. projekt stworzenia „Archiwum prasowego zagadnień niemieckich”. Celem jego było stworzenie zbioru wycinków prasowych, dostępnego dla pracowników IZ i współpracowników spoza Instytutu. Dotychczasowy system rozdziału materiałów na wszystkie zespoły groził rozproszeniem wycinków i utrudniał dostęp

do nich szerszemu gronu współpracowników. Schemat ramowy wymienia w tej chwili 116 tematów, do których zbiera się materiały. Archiwum Prasowe rozpoczęło pracę z dniem 1 IX br. Okres obecny traktujemy jako eksperymentalny.

Z dniem 1 października do Archiwum włączony został Indeks osób i instytucji, prowadzony przez M. Przyjemską. Wraz z prowadzoną na bieżąco kartoteką chronologiczną wydarzeń politycznych w NRD i NRF, wraz z Indeks — Archiwum w uzupełnieniu zbiorów bibliotecznych powinno stanowić podstawowe zaplecze materiałowe dla zagadnień bieżących NRF i NRD.

Biblioteka IZ prowadzona była od 1 IX 1957 r. przez Janinę Fenrychową. Uzyskano dodatkowy etat bibliotekarki i siły pomocniczej w ramach prac zleconych.

Biblioteka prowadziła wymianę dubletów z wieloma bibliotekami, zyskując tą drogą szereg tytułów, głównie z zakresu historii Pomorza. Biblioteka otrzymała 4500 dubletów z Biblioteki Sejmowej w Warszawie, które ostatnio znalazły pomieszczenie w Bibliotece, ale nie są dotąd włączone do księgozbioru.

W związku z przeniesieniem Zakładu Słowianoznawstwa PAN do Pałacu Działyńskich, Biblioteka oddała w depozyt Słownikowi Starożytności Słowiańskich 672 wol. książek i czasopism. Przekazano również 315 wol. dubletów.

Liczba przybytków książek i czasopism wg źródeł nabycia przedstawia się następująco:

Kupno	Dar	Wymiana	Wymiana dubletów	Razem
342	621	630	189	1782
Stan księgozbioru na dzień 31 VIII 1957				30.750
Przybyło ogółem książek i czasopism				1.782
				<u>32.532</u>
Wysłano dubletów				620
Stan na dzień 30 IX 1958				<u>31.912</u>
Ilość książek skatalogowanych na dzień 31 VIII 1957				25.869
Ilość książek skatalogowanych do 30 IX 1958				1.431
Razem książek skatalogowanych				<u>26.518</u>

Działalność wydawnicza IZ za okres sprawozdawczy przedstawia się następująco:

Wydano następujące książki: 1) Zbigniew Barański, Niemiecki tranzyt kolejowy przez Polskę w latach 1919—1939; 2) K. M. Pospieszalski, Hitlerowskie prawo okupacyjne cz. II (Generalna Gubernia); 3) Stanisław Schwann, Korespondencje Karola Marksa do wrocławskiej „Neue Oder-Zeitung”. Razem 74 arkuszy wydawniczych.

Z przewidzianych w planie wydawniczym na rok 1958 w toku produkcyjnym znajdują się: 1) Monografia Górnego Śląska cz. I i II; 2) Żywoty Konstantyna i Metodęgo, T. Lehr-Spławińskiego; 3) K. M. Pospieszalskiego, Sprawa 58.000 Volksdeutschow; 4) Bogdana Dopierały, Powiązania Pomorza Zachodniego z Polską w dwudziestoleciu międzywojennym.

Wydano dalej 114,1 arkuszy wydawniczych „Przeglądu Zachodniego”. Razem produkcja wydawnicza IZ wyniosła w okresie sprawozdawczym 188 arkuszy wydawniczych.

Z inicjatywy Dyrekcji IZ przystąpiono do przygotowania szeregu zbiorowych prac o charakterze syntetycznym bądź monograficznym. Do druku wejda one nie przedziej jak w latach 1960/61. Jednym z wydawnictw ma być dzieło o charakterze encyklopedycznego zarysu pt. Niemcy po drugiej wojnie światowej cz. Ia NRD, cz. IIa NRF. Redaktorami są: cz. I Bohdan Gruchman, Bolesław Wiewióra; cz. II K. M. Pospieszalski i J. Ziółkowski. Opracowano szczegółowe konspekty obu tomów,

zamówiono poszczególne artykuły u autorów. Pod redakcją prof. Piwarskiego przygotowuje się dalej monografia traktatu wersalskiego.

Działalność wydawnicza znajduje swój ciąg dalszy w wymianie wydawnictw. Specjalna komórka, zajmująca się wymianą i propagandą, wysłała do:

	„Przegl. Zach.”	Wydawn. zwarte
ZSRR	43	48
Krajów demokracji ludowej	228	152
Krajów kapitalistycznych	286	240
Razem	557	440

Otrzymano wydawnictw z zagranicy w drodze wymiany:

	Wydawn. ciągle	Wydawn. zwarte
ZSRR	97	45
Z krajów demokracji ludowej	482	89
Z krajów kapitalistycznych	520	158
Razem	1.099	292

Wymiana krajowa:

Wysłano:		Otrzymano:	
wydawn. ciągle	wydawn. zwarte	wydawn. ciągle	wydawn. zwarte
285	172	392	51

Egzemplarze bezpłatne:

Wysłano (tylko zagranica)		Otrzymano (Polska i zagran.)	
„Przegląd Zachodni” wydawn. zwarte		wydawn. ciągle	wydawn. zwarte
166	47	146	36

Utrzymano stałą wymianę z 88 instytucjami w 21 krajach.

W ramach propagandy wydawnictw urządzono dwie wystawy wydawnictw IZ w Klubie Międzynarodowej Prasy i Książki.

W ostatnim okresie sprawowania funkcji dyrektora IZ przez prof. Piwarskiego, Dyrekcja IZ wysunęła koncepcję powołania do życia tzw. Biura Zjazdów przy Kuratorium IZ. Biuro miałoby na celu koordynację oraz synchronizację działalności i pracy naukowo-badawczej wszystkich instytutów, zajmujących się podobną problematyką co IZ.

Kończąc swe przemówienie prof. Piwarski podziękował kolegom z Dyrekcji i wszystkim współpracownikom Instytutu Zachodniego za lojalną, serdeczną i stałą współpracę.

3)

Wicedyrektor dr Michał Pollak zaproponował, aby pkt 3 porządku dziennego zebrania, tj. sprawozdanie finansowe za r. 1957 połączyć z częścią pkt. 8 — preliminarzem budżetowym ustalonym na r. 1958. Wniosek ten został przyjęty.

Wicedyrektor Pollak złożył następnie sprawozdanie finansowe za r. 1957 oraz preliminarz budżetowy na r. 1958.

Podstawę działalności finansowej Instytutu Zachodniego w r. 1957 stanowił preliminarz budżetowy na kwotę 2.900.210 zł przyjęty przez Walne Zebranie członków IZ w dniu 15 października 1957 r. i przedstawiony PAN.

Jak wygląda wykonanie budżetu w r. 1957?

O ile chodzi o wpływy, zaznaczyć należy, że dotacja PAN wynosiła 1.869.672 zł, a wpływy własne osiągnięto wyższe od preliminowanych, bo w wyso-

kości 570.755 zł w porównaniu z 499.906 zł preliminowanymi, czyli o 80.849 zł więcej. Pochodzi to stąd, że zwiększyło się poszukiwanie wydawnictw Instytutu w kraju i zagranicą poprzez takie instytucje, jak „Polonia”, „Ars Polona” itd., a także antykwariaty uruchomione w Bydgoszczy czy Zabrzu zakupywały w większej ilości wydawnictwa Instytutu Zachodniego.

Wysokość wydatków preliminowano na kwotę 2.900.210 zł a wydano 2.319.508 zł, czyli wykonano budżet w zakresie wydatków około 80%. W szczególności wydatki naukowo-badawcze i wydawnicze wyniosły ogółem zł 2.039.487, wydatki administracyjno-gospodarcze — zł 230.020,—.

Na wydatki naukowo-badawcze i wydawnicze składają się m. in. następujące kwoty:

a) wydatki personalne pracowników naukowych, techniczno-naukowych i redakcyjnych (29 osób) wyniosły	556.765,— zł
b) honoraria autorskie, redaktorskie, recenzyjne	508.624,— „
c) wydatki naukowo-badawcze (papier, karton, druk)	665.435,— „
d) wynagrodzenia za zleczone prace naukowe	137.567,— „
e) zakup książek, prenumerata czasopism	31.831,— „

Na wydatki administracyjno-gospodarcze składają się m. in. następujące kwoty:

a) wydatki personalne pracowników administracyjnych (9 osób) wyniosły	123.884,— zł
b) wydatki administracyjno-gospodarcze	129.614,— „

Preliminarz budżetowy na rok 1958 opracowany wg instrukcji PAN, uchwalony przez Walne Zebranie członków IZ w dniu 15 października 1957 r. na kwotę 3.398.360 zł, został zmieniony przez Dyрекcję IZ na kwotę 2.986.681 zł po stronie wpływów i wydatków. Ten preliminarz stał się podstawą normalnej gospodarki finansowej IZ.

Preliminarz ten przypuszczalnie zrealizowany będzie co najmniej w 95%, gdyż w okresie trzech kwartałów br. wykonanie budżetu wyniosło 2.398.413 zł.

4)

Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej IZ odczytał prof. Wł. Kowaleńko, przewodniczący Komisji.

Komisja Rewizyjna na posiedzeniu w dniu 10 czerwca 1958 r. zbadała i zatwierdziła bilans oraz rachunek wyników na dzień 31 grudnia 1957 r.

W związku z rozpatrywanym bilansem Komisja uchwaliła zwrócić się do Dyrekcji IZ z wnioskiem o przeprowadzenie porównawczej analizy wkładu pracy w produkcję wydawniczą IZ z jednej strony pracowników naukowych IZ będących na etacie, a z drugiej strony pracowników naukowych nie związanych z Instytutem, przy czym chodziłoby o zestawienie wysokości pobranych przez jednych i drugich wynagrodzeń (pensje, wynagrodzenia za prace zleczone, honoraria autorskie) w obrębie roku wydawniczego Instytutu, zarówno w odniesieniu do wydawnictw zwartych, jak i ciągłych.

Komisja Rewizyjna, biorąc pod uwagę całość działalności finansowej Instytutu Zachodniego w r. 1957, postanowiła przedłożyć Walnemu Zebraniu członków Instytutu wniosek o udzielenie Dyrekcji Instytutu absolutorium z działalności w r. 1957.

5)

Zebrani nie zgłosili żadnych zastrzeżeń ani uwag do wygłoszonych sprawozdań.

Nawiązując do zgłoszonego przez Komisję Rewizyjną postulatu wicedyrektor Pollak zapoznał Walne Zebranie z analizą porównawczą wkładu pracy w produkcję wydawniczą IZ ze strony pracowników naukowych będących na etacie oraz spoza IZ pracujących na podstawie umowy o dzieło (zleczone prace naukowe).

16 etatowych pracowników naukowych otrzymało 366.995 zł wynagrodzenia w stosunku rocznym, co stanowiło 53% wszystkich w ogóle pracowników Instytutu (685.648 zł).

Ta sama ilość pracowników naukowych za ogłaszane artykuły w „Przeglądzie Zachodnim” otrzymała 70.769 zł w stosunku rocznym, co stanowi 34,1% ogółem wypłaconych honorariów (206.243 zł).

3 pracowników naukowych za wydawnictwa zwarte otrzymało tytułem honorariów autorskich 104.780 zł, co stanowi 38,5% ogółem wypłaconych honorariów (272.218 zł).

W całości biorąc etatowi pracownicy naukowcy otrzymali w r. 1957 ogółem 542.544 zł, co stanowi 47% ogólnej kwoty z powyższych tytułów, wypłaconej w wysokości 1.164.109 zł.

Jeśli chodzi o pracowników naukowych spoza Instytutu, którzy otrzymywali wynagrodzenia na podstawie umów zlecenia (11 pracowników), otrzymali oni w r. 1957 ogółem 130.917 zł, a tego rodzaju pracownikom spoza Instytutu tytułem honorariów autorskich wypłacono 19.086 zł.

Jeśli się weźmie pod uwagę całość wypłaconych wynagrodzeń z różnych tytułów zarówno pracownikom etatowym, jak i na pracach zleconych, otrzyma się kwotę 692.547 zł w stosunku rocznym w porównaniu z 1.295.026 zł wypłaconych ogółem kwot z wyżej wspomnianych tytułów, co stanowi 53%.

6)

Mgr Głowacki zgłosił wniosek o zaakceptowanie sprawozdania Komisji Rewizyjnej i udzielenie Dyrekcji IZ absolutorium za działalność w roku 1957. Wniosek ten poddany pod głosowanie przez Przewodniczącego Zebrania został jednomyślnie uchwalony.

Z kolei Przewodniczący poddał pod głosowanie wnioski o przyjęcie do zatwierdzającej wiadomości sprawozdania Dyrekcji z działalności od 1 października 1957 do 30 września 1958, a także sprawozdania finansowego za r. 1957 oraz wnioski o uchwalenie preliminarza budżetowego na rok 1958. Zebrani uchwalili wnioski jednomyślnie.

7) i 8)

Preliminarz budżetowy wraz z planem wydawniczym na r. 1959, zatwierdzony przez Kuratorium IZ w dniu 27 listopada 1958 r., przedstawił wicedyrektor Pollak.

Dyrekcja Instytutu Zachodniego przedstawiła Walnemu Zebraniu członków preliminarz budżetowy na rok 1959 opracowany na zlecenie Wydziału I PAN a zatwierdzony przez Kuratorium IZ na posiedzeniu w dniu 27 listopada 1958 r.

Preliminarz po stronie wydatków i wpływów zamyka się kwotą 3.502.777 zł (trzy miliony pięćset dwa tysiące siedemset siedemdziesiąt siedem).

W porównaniu z rokiem 1958 zaznacza się wzrost wydatków o nieco ponad 500.000 zł.

Wzrosły przede wszystkim wydatki osobowe pracowników naukowych, spowodowane zarówno powiększeniem ich liczby (przewiduje się ogółem 21 pracowników naukowych — a było ich na 1. 6. 58 — 14, na 1. 10. 58 — 17), jako też podwyższeniem płac pracowników naukowych i bibliotecznych zgodnie z rozporządzeniami Rady Ministrów z dnia 19. 9. 1958 r., zmieniającymi ich uposażenie miesięczne oraz pracowników redakcyjnych, zgodnie z uchwałą Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów również z dnia 19. 9. 58 r.

Liczba pracowników techniczno-naukowych (6) oraz administracyjnych (10 — w tym 4 fizycznych), jako też ich miesięczne wynagrodzenia pozostały bez zmiany.

Wzrost liczby pracowników naukowych tłumaczy się tym, że Dyrekcja doбира młodych magistrów jako kadrę szkoleniową, zaprawiającą się w pracy naukowej pod kierunkiem samodzielnych pracowników naukowych Instytutu.

Zespół pracowników bibliotecznych powiększył się o jedną osobę (na etacie) ze względu na wielki rozrost biblioteki Instytutu, obejmującej obecnie ponad 30.000 tomów (jeden pracownik na 10.000 tomów).

W związku z rozszerzeniem się zasięgu prac naukowych Instytutu powiększony został fundusz na prace naukowe zlecone. Dotychczasowa kwota od kilku lat na ten cel, ustalana w wysokości 150.000 zł, okazała się już w b. r. niewystarczająca. Stąd w nowym preliminarzu na r. 1959 podwyższono ją do 300.000 zł. Z poszczególnymi bowiem zespołami naukowymi Instytutu związany jest szereg pracowników (w bieżącym roku w liczbie 15), którzy na podstawie umowy zlecenia prowadzą prace naukowo-badawcze. Liczba tego rodzaju pracowników w roku przyszłym wzrośnie.

W preliminarzu przewidziany jest też wzrost wydatków związanych z działalnością wydawniczą Instytutu, spowodowany zwiększonym planem wydawniczym, który w r. 1959 obejmuje 9 tytułów nowych:

1. Zdzisław Kaczmarczyk — Kolonizacja niemiecka na wschód od Odry 20 ark. wyd.
 2. Tadeusz Cyprian — Zbrodnie hitlerowskie przed Najwyższym Trybunałem Narodowym i Jerzy Sawicki 30 ark. wyd.
 3. Witold Kochański — Nowe formy życia Serbo-Łużyczan w NRD 6 ark. wyd.
 4. Władysław Chojnacki — Bibliografia niemiecka bibliografii dotyczących Polski 1900—1957 r. 8 ark. wyd.
 5. Stefan Nowakowski — Przemiany społeczne na wsi opolskiej 15 ark. wyd.
 6. Janusz Pajewski — Mitteleuropa. Studia z dziejów imperializmu niemieckiego w dobie pierwszej wojny światowej 25 ark. wyd.
 7. Bogusław Drewniak — Napływ sezonowych robotników na Pomorze Zachodnie 1890—1918 20 ark. wyd.
 8. Irena Turnau — Tworzenie się wielkiego miasta z różnorodnej ludności napływowej (Wrocław, miasto przemian społecznych) 15 ark. wyd.
 9. — — — Studia nad zagadnieniami ekonomicznymi i demograficznymi Z. Z. tom I i II 35 ark. wyd.
- 174 ark. wyd.

Nadto 2 zesłizgi z r. 1958 (monografia Górny Śląsk tom II oraz praca Dopyrały, Ekonomiczne i demograficzne problemy Pomorza Zachodniego w świetle niemieckich materiałów z r. 1926—1932). Ogółem stanowi to 174 arkusze wydawnicze oraz 69 arkuszy wydawniczych zesłizgów z 1959 r. Również przewiduje się w planie wydawniczym „Przegląd Zachodni” ze 140 arkuszami wydawniczymi.

Dyrekcja powiększyła również, zgodnie z istotnymi potrzebami, kwotę na zakup książek krajowych i zagranicznych oraz na prenumeratę czasopism krajowych i zagranicznych, stanowiących ważną bazę materiałową dla pracowników naukowych do 100.000 zł (dotychczas 70.000 zł).

Ze względu na przewidywane organizowanie konferencji naukowych w r. 1959 podwyższony został fundusz na podróże do wysokości 80.000 zł w porównaniu z 40.000 zł w roku bieżącym.

Wydatki administracyjno-gospodarcze wzrosły w związku z powiększeniem ilości pracowników naukowych i innych.

Jeśli się porówna wydatki związane z pracami naukowo-badawczymi i wydawniczymi z wydatkami administracyjno-gospodarczymi w stosunku do całości preliminarza 3.502.777 zł, to wynikiem, że wydatki administracyjno-gospodarcze wynoszą 15,9⁰/₀.

9)

Przewodniczący zebrania otworzył dyskusję nad przedstawionymi planami i preliminarzami budżetowymi.

Prof. Czyżewski wskazuje na stale wzrastające zainteresowanie „Przeglądem Zachodnim” i pracami IZ ze strony placówek MSZ, jak również środowisk zagranicznych. Z tego też względu „Przegląd Zachodni” należałoby wydawać w wersji dwujęzycznej (polskiej i angielskiej), ponieważ obecnie czytany jest głównie w Polsce, i Niemczech. Z przejściem na dwujęzyczną wersję łączyłaby się prawdopodobnie zmiana profilu pisma.

Mgr Głowacki, nawiązując do wypowiedzi przedmówcy, sugeruje utworzenie odrębnej redakcji „Western Review”, której zadaniem byłoby nie tylko oddawanie treści obecnego „Przeglądu Zachodniego”, lecz również uwzględnianie wyników prac naukowych innych ośrodków, zajmujących się zagadnieniami zachodnimi. Zdaniem dyskutanta, dotychczasowa forma odbitek angielskich „Przeglądu Zachodniego”, zwykle kilkustronicowych, nie spełnia swego zadania.

Prof. Czekański postuluje, aby polskie placówki zagraniczne posiadały numery „Przeglądu Zachodniego”. Z tego względu administracja IZ winna dotrzeć i porozumieć się z MSZ w tej sprawie.

Następnie zabrał głos dr A. J. Kamiński. Jako ciekawostkę podał on głosy prasy niemieckiej, której zdaniem przy przedstawicielstwach polskich za granicą działają specjaliści *attachés* do spraw granicy na Odrze i Nysie. Do dzisiaj wiadomość ta powtarzana jest przez niektóre czasopisma zachodniemieckie. Kłamliwość tej informacji znajduje szczególną wymowę, w chwili gdy na Walnym Zebraniu dyskutuje się sprawę dotarcia z „Przeglądem Zachodnim” do polskich placówek za granicą.

Prof. Jankowski z uznaniem wyraża się o dotychczasowym sposobie redagowania „Przeglądu Zachodniego”, oczekuje jednak od redakcji szerszego uwzględniania zagadnień średniowiecza.

Z zapytaniem, jak się przedstawia koordynacja badań prowadzonych na Ziemiach Zachodnich przez IZ i instytuty regionalne, zwrócił się pod adresem Dyrekcji prof. Jakóbczyk.

W odpowiedzi profesor Piwarski zaznaczył, że niektóre instytuty niedawno zostały utworzone, inne znajdują się dopiero w trakcie organizowania się. Niemniej koordynacja taka jest potrzebna i celowa. Stąd też myśl powołania do życia tzw. Biura Zjazdów.

Przewodniczący Zebrania poddał pod głosowanie wniosek akceptujący plan prac naukowych i wydawniczych IZ w r. 1959 oraz preliminarz budżetowy na ten rok. Wniosek ten wraz z poprawką mgr Głowackiego, by przewidzieć fundusze na „angielski numer” P. Z., obecni jednomyślnie uchwalili.

10)

Projekt zmian Statutu IZ, opracowany przez Komisję powołaną przez Kuratorium IZ, w myśl uchwały Walnego Zebrania w dniu 15 października 1957 r. omówił przewodniczący Komisji prof. Kaczmarczyk.

Projekt nowego Statutu jest bardziej zwarty, przystosowany (zaktualizowany) do obecnych warunków i charakteru pracy IZ. Wobec zmiany profilu Instytutu projekt inaczej formułuje cel naukowo-badawczy IZ. Znikła instytucja członka „wspie-

rającego". Nowością projektu jest udzielenie Kuratoriumu prawa do skreślenia z listy członków członka zwyczajnego, który nie przejawia żadnych zainteresowań działalnością lub tematyką Instytutu przez okres dłuższy niż 5 lat. Od decyzji Kuratorium przysługiwałoby prawo odwołania się do Walnego Zebrania. Proponuje się zniesienie limitu ograniczającego liczbę członków (150), który utrudniał przyjmowanie nowych członków, zwłaszcza spośród pracowników IZ. Nowy projekt przewiduje też zsynchronizowanie wyboru Kuratorium z wyborem Dyrektora (co trzy lata). W odróżnieniu od poprzedniego statutu projekt nie przewiduje w składzie Kuratorium członków wirylistów, którzy jak wykazała praktyka minionych lat — nie korzystali ze swych uprawnień. W składzie Dyrekcji nie określa się liczby wicedyrektorów (projekt w tym względzie pozostawia swobodę Kuratorium), natomiast powołuje się jako członka Dyrekcji Sekretarza Naukowego IZ. Projekt znosi Oddziały Instytutu (jako nieaktualne), pozostawia jednak możliwość tworzenia Stacji Naukowych IZ. Na posiedzeniu w dniu 27 listopada 1957 r. Kuratorium postanowiło uzupełnić pkt 4 rozdz. B projektu Statutu przez zastrzeżenie sobie prawa do organizowania konferencji i zjazdów z zakresu problematyki interesującej IZ.

Prof. Kaczmarczyk informuje, że wysuwane były sugestie, by do składu Kuratorium powołać dwóch nowych członków wirylistów: przedstawiciela Polskiej Akademii Nauk i Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich. Liczba członków Kuratorium wzrosłaby tym samym z 13 do 15.

Nad zreferowanym przez prof. Kaczmarczyka projektem zmian statutowych wywiązała się dyskusja.

Prof. Arnold zgadza się z proponowanymi poprawkami, nie uważa jednak za słuszne dokooptowanie przedstawiciela Polskiej Akademii Nauk do składu Kuratorium. Bardziej celowe byłoby indywidualne zapraszanie przedstawiciela PAN na każde posiedzenie Kuratorium. Prof. Kostrzewski przeciwny jest skreślaniu członków przez Kuratorium. Zdaniem prof. Kostrzewskiego, skreślać może ten organ Instytutu, który przyjmuje nowych członków, tj. Walne Zebranie.

Nieliczny udział członków IZ w Walnych Zebraniach skłania red. Miedzińskiego do wysunięcia wniosku, by Statut jasno i niedwuznacznie określał zarówno prawa, jak i obowiązki członków. Dyskutant proponuje, ażeby podstawą do skreślenia z listy członków był okres lat trzech (a nie pięciu, jak przewiduje projekt), nieprzejawiania zainteresowań działalnością lub tematyką Instytutu. Red. Miedziński uważa, że do podstawowych obowiązków członka powinno należeć regularne opłacanie składek w wysokości ustalonej przez Walne Zebranie oraz prenumerata „Przeglądu Zachodniego”.

Dr A. J. Kamiński domaga się bardziej precyzyjnego sformułowania podstaw do skreślenia z listy członków, niż „nieprzejawianie żadnych zainteresowań działalnością lub tematyką Instytutu”. Proponuje, by nieusprawiedliwiona nieobecność na jednym lub dwóch Walnych Zebraniach uzasadniała automatyczne skreślenie.

Prof. Czekanowski wnosi, ażeby nieobecność na dwóch kolejnych zebraniach uzasadniała skreślenie. Należy brać również pod uwagę oświadczenia niektórych członków IZ, których obecne zajęcia i zainteresowania leżą poza sferą problematyki działalności Instytutu.

Poseł Izydorczyk imieniem Rady Naczelnej TRZZ deklaruje pełne poparcie i współpracę z IZ. Nowy profil Instytutu i prace naukowo-badawcze przez niego podejmowane odpowiadają Towarzystwu Rozwoju Ziemi Zachodnich, podobnie jak i innym czynnikom społecznym i politycznym w kraju. TRZZ nie rości sobie pretensji do uczestnictwa w pracach Kuratorium, gotowe jest jednak udzielać wszelkiej możliwej pomocy w realizacji podejmowanych przez Instytut zamierzeń. Mówca podkreśla wspólny cel, łączący — niezależnie od różnych metod działalności — Towarzystwo Rozwoju Ziemi Zachodnich i Instytut Zachodni. Celem tym jest obrona granic polskich na Odrze i Nysie, umocnienie państwa Polski na Ziemiach Zachodnich i dane odporu rewizjonistycznej propagandzie zachodnioniemieckiej.

Doc. Ślaski sprzeciwia się wnioskowi red. Miedzińskiego w sprawie obowiązkowej prenumeraty „Przeglądu Zachodniego” przez członków IZ. Większość bowiem z nich pracuje w ośrodkach i zakładach naukowych, które abonują „Przegląd Zachodni”. Statuty innych towarzystw nie przewidują tego rodzaju punktów. Za podstawę do skreślenia z listy członków doc. Ślaski skłonny jest przyjąć bądź nieobecność na dwóch kolejnych Walnych Zebraniach, bądź nieprzejawianie żadnego zainteresowania działalnością Instytutu w okresie lat trzech.

Red. Miedziński zmienia swój wniosek dotyczący obowiązkowej prenumeraty P. Z. na ustalenie odpowiednio wysokiej składki członkowskiej przez Walne Zebranie.

Prof. Waszak sprzeciwia się próbom rygorystycznego zakreszenia obowiązków członków IZ; dr A. Kamiński natomiast podtrzymuje swoje stanowisko uważając, że skreślanie z listy członków jest oczywistą konsekwencją braku zainteresowania działalnością Instytutu.

Prof. Pospieszalski radzi zwrócić się do wszystkich członków IZ, którzy nie uczestniczą w Walnych Zebraniach, z zapytaniem, czy chcą nadal korzystać ze swoich uprawnień. Brak odpowiedzi oznaczałby odpowiedź negatywną.

Prof. Barciński opowiada się za terminem trzech lat i dwukrotną kolejną nieobecnością na Walnym Zebraniu jako podstawą do skreślenia z listy członków.

Prof. Czyżewski zwraca uwagę na przepracowanie większości pracowników naukowych, zbieżność terminów różnych konferencji i zjazdów, które utrudniają uczestnictwo w pracach IZ.

Prof. Lehr-Spławiński stoi na stanowisku, że wobec zniesienia sztywnego limitu liczby członków (*numerus clausus*) skreślanie z listy jest niepotrzebne i niecelowe.

W. Grabski zgadza się z przedmówcą: skreśleniem z listy można by wyrządzić krzywdę ludziom zasłużonym dla Instytutu, którzy dawniej aktywnie współpracowali z IZ, publikowali swe prace, pracowali społecznie itd.

Prof. Labuda jest zdania, że przepisy o skreślaniu z listy członków nie powinny być umieszczone w statucie. Członkowie powinni mieć zaufanie do Dyrekcji i Kuratorium, że w razie konkretnej potrzeby tego rodzaju drażliwą kwestię w sposób taktowny potrafią rozwiązać. Członkostwo IZ nie zasadza się wyłącznie na aktywnej pracy w jego ramach, ma ono charakter przede wszystkim ideowy, polega na sympatyzowaniu i moralnym popieraniu działalności Instytutu.

Zdaniem prof. Arnolda w statucie winien być pominięty punkt o skreślaniu członków. W koniecznych wypadkach sprawę tę załatwić powinna Dyrekcja i Kuratorium.

Prof. Jakóbczyk uważa, że tylko Walne Zebranie jest kompetentne do skreślenia z listy członków.

Projekt Statutu przewiduje możliwość zmian Statutu większością 4/5 obecnych przy obecności przynajmniej połowy liczby członków Instytutu. Ze względu na niską frekwencję na Walnym Zebraniu prof. Kaczmarczyk wnosi, ażeby przy podejmowaniu tego rodzaju decyzji wystarczała większość 4/5 obecnych bez wymogu obecności połowy liczby członków.

Prof. Pospieszalski oponuje stanowczo przeciwko skreślaniu członków IZ przez Kuratorium. Wysuwa dezyderat, ażeby Kuratorium zweryfikowało listę członków w porozumieniu z zainteresowanymi.

Mgr Głowacki wnosi o przegłosowanie projektu w brzmieniu zaproponowanym przez Komisję Statutową.

Wniosek, oddany przez Przewodniczącego pod głosowanie, nie uzyskał wymaganej większości. Za pominięciem sprawy skreślenia członków w Statucie głosowała większość zebranych (głosów przeciwnych 3, wstrzymało się od głosowania 5 osób).

Za przyjęciem całości nowego projektu Statutu IZ z pominięciem punktu dotyczącego skreślenia członków i z uwzględnieniem poprawek Walnego Zebrania głosowali wszyscy zebrani.

11)

Prof. Lehr-Spławiński zgłosił kandydaturę prof. Labudy na stanowisko Dyrektora IZ. Walne Zebranie przyjęło ją przez akklamację.

Prof. Labuda wygłosił krótkie przemówienie, w którym omówił najważniejsze zadania stojące przed nową Dyrekcją Instytutu. Na wstępie podkreślił, że obecna Dyrekcja będzie kontynuowała program działania poprzedniej Dyrekcji. Dyrekcja zajmie się przede wszystkim „uporządkowaniem” dwóch ważnych spraw, podjętych już przez poprzednią: 1) ustaleniem bazy finansowej Instytutu — w ramach Polskiej Akademii Nauk; 2) rozwiązaniem kwestii lokalowej. Władze IZ liczą tu szczególnie na pomoc władz miejskich i wojewódzkich. Te dwie sprawy ściśle się ze sobą wiążą. Instytut Zachodni może w pełni realizować plan prac naukowo-badawczych oraz należycie spełniać stojące przed nim zadania, lecz potrzebuje stałych dotacji w wysokości około 5 milionów złotych rocznie. W obecnych warunkach (brak odpowiedniego lokalu, niemożność powiększenia personelu i rozbudowy poszczególnych sekcji, brak miejsca dla księgozbioru) Instytut występuje o dotację w wysokości 3.500.000 zł.

Prof. Labuda zapowiedział ścisłą współpracę z innymi instytucjami naukowymi, zajmującymi się problematyką zachodnią, z Tow. Rozwoju Ziemi Zachodnich i doskonale pracującą Zachodnią Agencją Prasową, która dociera tam, gdzie z racji form swojej pracy Instytut Zachodni dotrzeć nie może. Instytut Zachodni pragnie uzgodnić swoją działalność z bieżącymi pracami innych instytutów naukowych (zwłaszcza regionalnych), które zajmują się podobną problematyką. Od nowej Dyrekcji wyjdzie inicjatywa Zjazdu dyrektorów tych placówek. Dyrekcja proponuje utworzenie stałego Biura Zjazdów. Na Zjazdach tych, zwoływanych mniej więcej co dwa lata, dyskutowano by podstawowe problemy ekonomiczne, społeczne, polityczne i kulturalne Z. Z. Dyrekcja pragnie rozbudować współpracę między Instytutem Zachodnim i członkami Instytutu nawiązując między nimi ściślejszy stosunek. Dyrekcja wysuwa projekt utworzenia stacji naukowej w Warszawie, której jednym z ważnych celów byłoby skupienie warszawskich członków IZ. Instytut Zachodni winien docierać do środowisk zagranicznych, korzystając w szczególności z usług Tow. Łączności z rodakami za granicą (Polonia). Niezależnie od tego IZ winien wystąpić z własną inicjatywą, między innymi przez wydawanie pisma w obcym języku i przez nawiązanie współpracy z instytutami naukowymi na terenie Czechosłowacji w zakresie obrony zachodnich granic obu państw.

Przed przystąpieniem do wyboru nowego Kuratorium prof. Lehr-Spławiński zgłosił swą rezygnację z dotychczas pełnionej funkcji przewodniczącego Kuratorium. Nie oznacza to wycofania się z prac Instytutu, obecnie jednak obowiązki i trudności w utrzymywaniu stałego kontaktu ze środowiskiem poznańskim nie sprzyjały pracy na tym stanowisku.

Następnie prof. Lehr-Spławiński zaproponował dokonanie wyboru Komisji „matki”, która przedstawiłaby zebranim do zatwierdzenia skład przyszłego Kuratorium i Komisji Rewizyjnej. W skład Komisji „matki” wybrani zostali: Stanisław Arnold, Sylwiusz Mikucki, Michał Sczaniecki, Tadeusz Lehr-Spławiński, Stefan Weyman.

Po przerwie prof. Lehr-Spławiński przedstawił — w imieniu Komisji „matki” — następującą listę kandydatów do Kuratorium IZ: Stanisław Arnold, Florian Barciński, Jan Czekanowski, Janusz Deresiewicz, Zdzisław Kaczmarczyk, Alfons Klafkowski, Tadeusz Lehr-Spławiński, Janusz Pajewski, Kazimierz Piwarski, Kazimierz Popiołek, Karol Pospieszalski, Kazimierz Tymieniecki, Seweryn Wysłouch.

Walne Zebranie uchwaliło przy jednym głosie wstrzymującym się wybór zaproponowanych członków Kuratorium.

Z kolei prof. Lehr-Spławiński zgłosił proponowany skład Komisji Rewizyjnej: Tadeusz Cyprian, Witold Jakóbczyk, Jacek Nikisch, Kazimierz Ślaski, Stefan Weyman.

Ponieważ prof. Jakóbczyk nie wyraził zgody na swój udział w pracach Komisji Rewizyjnej, zebrani w dodatkowym głosowaniu wybrali na jego miejsce Leopolda Glucka. W rezultacie wyborów w skład Komisji Rewizyjnej weszli: Tadeusz Cyprian, Leopold Gluck, Jacek Nikisch, Kazimierz Ślaski, Stefan Weyman.

Prof. Lehr-Spławiński proponuje następnie, aby nowo wybrane Kuratorium odbyło krótkie posiedzenie, ukonstytuowało się i wybrało Prezydium. Poza tym, w myśl przepisów nowego Statutu, Kuratorium może zaproponować wybór nowych członków Instytutu.

Po krótkiej przerwie zarządzonej dla narady Kuratorium, prof. Lehr-Spławiński przedstawił skład Prezydium Kuratorium IZ: prof. Piwarski — Prezes Kuratorium, prof. Tymieniecki — I Wiceprezes, prof. Klafkowski — II Wiceprezes, prof. Deresiewicz — Sekretarz.

Przewodnictwo Walnego Zebrania obejmuje prof. Piwarski. „Przejmując przewodnictwo Walnego Zebrania — oświadczył prof. Piwarski — chciałem podkreślić, że czuję się zaszczycony powierzeniem mi tej odpowiedzialnej funkcji, zwłaszcza że będę ją piastował po tak wysokim autorytecie naukowym i moralnym, jaki reprezentuje prof. Lehr-Spławiński”. Prof. Piwarski wyraża nadzieję, że przy pomocy ustępującego Kuratorium, a przede wszystkim prof. Lehr-Spławińskiego nowe Kuratorium będzie w stanie w działalności swej przewyciężyć wszelkie trudności.

Prof. Piwarski liczy na dalszą serdeczną, merytorycznie uzgodnioną i owocną współpracę z Dyrekcją i wszystkimi pracownikami IZ. Mówca szczególnie ceni sobie współpracę z prof. Labudą i dyr. Pollakiem, którą kontynuować będzie, choć na innej płaszczyźnie. Przyjmując nową funkcję prof. Piwarski działa w przekonaniu, że linia działalności IZ jest słuszna, znajduje zrozumienie i poparcie ze strony władz i społeczeństwa i odpowiada aktualnym potrzebom państwa w zakresie umacniania polskiego państwa na Ziemiach Zachodnich. Prof. Piwarski zapowiada stopniowe przekształcanie Kuratorium w Radę Naukową Instytutu Zachodniego.

W imieniu Kuratorium prof. Piwarski dziękuje prof. Lehr-Spławińskiemu za dotychczasową pracę na stanowisku Przewodniczącego Kuratorium i zgłasza wniosek — zgodnie z nowym Statutem — o przyznanie prof. Lehr-Spławińskiemu tytułu honorowego członka Instytutu Zachodniego. Wniosek przyjmują zebrani przez aklamację.

Z kolei prof. Piwarski w imieniu Dyrekcji i w porozumieniu z Kuratorium proponuje przyjęcie 22 nowych członków IZ. Są to: Edmund Cieślak, Zygmunt Dulczewski, Józef Frieske, Tadeusz Grygier, Józef Chałasiński, Julian Hochfeld, Jan Izidorczyk, Zbigniew Janowicz, Zbigniew Januszko, Józef Kokot, Stanisław Kubiak, Józef Kwiatek, Henryk Lesiński, Władysław Markiewicz, Wojciech Myślenicki, Stefan Nowakowski, Władysław Rogala, Krzysztof Skubiszewski, Hieronim Skurpski, Franciszek Szymiczek, Alfred Wielopolski, Piotr Zaremba.

Zebrani uchwaliли wybór proponowanych członków IZ jednomyślnie.

12)

W wolnych wnioskach pierwszy zabrał głos przedstawiciel Departamentu Informacji i Prasy Ministerstwa Spraw Zagranicznych M. Helman. Podkreśla on wzmagającą się w Niemczech, opartą na działalności naukowych instytutów rewizjonistyczną propagandę. Mnożą się formy i metody oddziaływania tej propagandy. Ilości wypowiedzi i publikacji rewizjonistycznych należy przeciwstawić

jakości odpowiedzi i ich celność. Zagadnienia historyczne, o ile są opracowywane pod kątem potrzeb odpierania propagandy zachodnioniemieckiej, są bardzo potrzebne.

Przedstawiciel Towarzystwa Łączności z Wychodźstwem „Polonia” red. Wojnacki stwierdza żywe zainteresowanie ośrodków polonijnych za granicą pracami Instytutu Zachodniego, jak również ich jednomyślność w kwestii utrzymania granic Polski na Odrze i Nysie. Miliony Polaków rozsianych po świecie zgodne są co do konieczności udzielania odporu zachodnioniemieckiej propagandzie rewizjonistycznej. Świadomość niebezpieczeństwa rewizjonizmu niemieckiego wśród Polaków za granicą jest bardzo silne. Stanowisko Polonii zagranicznej oddziałuje na opinię krajów, w których mieszkają Polacy. Ośrodki polonijne oczekują na wyniki prac naukowców polskich, wydawnictwa itp. „amunicję”, która służyć będzie w ich rękach za środek walki z rewizjonizmem. Towarzystwo „Polonia” realizuje to zamówienie społeczne, przesyła ośrodkom polskim za granicą egzemplarze „Przeglądu Zachodniego”.

Prof. Piwarski z uznaniem podkreśla pracę Towarzystwa „Polonia” i wyraża zadowolenie z faktu, że za pośrednictwem Towarzystwa wydawnictwa Instytutu Zachodniego trafiają do rąk czytelników polskich za granicą.

Ostatnim z dyskutantów był przedstawiciel Zachodniej Agencji Prasowej red. Męclewski. Poruszył on sprawę fałszerstw naukowych publikowanych przez „Göttinger Arbeitskreis”. ZAP przygotowuje materiały, zadające kłam tymże publikacjom. Mówca zwraca się z gorącym apelem o pomoc w rozpowszechnianiu publikacji ZAP-u, między innymi przez przysyłanie ich do określonych osób, za granicą, z którymi członkowie IZ utrzymują kontakt.

Ponieważ nikt więcej z zebranych nie prosił o głos, Przewodniczący Walnego Zebrania podziękował wszystkim za wzięcie udziału w zebraniu i zamknął je o godz. 15.

Zebrania pracowników IZ. W dniu 4 grudnia 1958 r. na specjalnym zebraniu pracowników Instytutu Zachodniego odbyło się pożegnanie ustępującego dyrektora prof. K. Piwarskiego oraz objęcie urzędowania przez wybranego na Walnym Zebraniu członków IZ. w dniu 28 listopada br. nowego dyrektora, prof. G. Labudę.

Prof. Piwarski, żegnając się z pracownikami Instytutu, z którymi współpracował od 1 marca 1956 r., wyraził im serdeczne podziękowanie za rzetelną, lojalną i pełną oddania pracę. Zobrazował wielkie trudności, zarówno o charakterze finansowym, jak i lokalowym, z jakimi borykał się Instytut. Nowo wybranemu dyrektorowi, który wyrósłszy ze środowiska naukowego poznańskiego, będzie mógł intensywniej kierować pracami Instytutu, przebywając na miejscu, złożył gorące życzenia owocnej pracy. Ustąpienie ze stanowiska dyrektora Instytutu nie jest równoznaczne z zerwaniem z Instytutem. Prof. Piwarski bowiem, jako prezes Kuratorium, będzie

nadal zajmował się działalnością Instytutu. Ponadto zatrzymuje kierownictwo komitetu redakcyjnego „Przeglądu Zachodniego”.

Z kolei prof. Labuda jako nowy dyrektor IZ. oświadczył, że kierunek prac wytyczony przez jego poprzednika, który z wielkim oddaniem kierował Instytutem, będzie przez niego zachowany. Krótko omówił zadania Instytutu, który m. inn. powinien mieć ustaloną podstawę finansową i znaleźć odpowiednie pomieszczenie lokalowe. W końcu podał zebrany pracownikom do wiadomości zakres działania i odpowiedzialności samodzielnych pracowników naukowych Instytutu, którzy będą kierowali pracami poszczególnych zespołów naukowych: prof. Kaczmarczyka, prof. Klafkowskiego, prof. Pospieszalskiego, prof. Szczanieckiego, doc. Wąsickiego (sekretarz naukowy IZ.). Zakres działania i odpowiedzialności wicedyrektora Pollaka pozostaje bez zmian. Dyr. Labuda zakończył przemówienie życzeniami rzetelnej współpracy dla dobra Instytutu i polskiej nauki.

W dniu 20 grudnia 1958 r. odbyło się pod przewodnictwem prof. Z. Kaczmarczyka zebranie pracowników naukowych Instytutu Zachodniego etatowych jako też zatrudnionych na podstawie umów o dzieło (prace zlecone).

Kierownicy poszczególnych zespołów naukowych (8) oraz kierownik archiwum prasowego Niemiec Współczesnych i kierowniczka Biblioteki Instytutu złożyli sprawozdanie z aktualnego stanu prac i zamierzeń na okres najbliższy. Dyskusję nad sprawozdaniami podsumował prof. Kaczmarczyk. Następnie podał do wiadomości zamierzone przez Dyрекcję I.Z. zorganizowanie zespołu historii, obejmującego 4 grupy badawcze (historii najnowszej, 1870—1939; historii państwa z uwzględnieniem Z.Z.; historii kolonizacji niemieckiej: historii zachodniej granicy polskiej). Zawiadomił również zebranych o pewnych zmianach, jakie zajdą w ro-

ku przyszłym w szacie graficznej i niektórych działach „Przeglądu Zachodniego”.

Na koniec prof. Sczaniecki przedstawił m. in. aktualny stan prac wydawniczych Instytutu, zamierzenia Dyrekcji, dotyczące zorganizowania Stacji Naukowej w Warszawie, sprawę planowania wyjazdów na studia nakowe za granicą pracowników Instytutu.

Wizyta prof. A. Snejdárka. W Instytucie Zachodnim bawił przez kilka dni w październiku br. prof. A. Snejdárek, przedstawiciel Instytutu Historii Czeskiej Akademii Nauk w Pradze. W czasie swego pobytu przeprowadził prof. Snejdárek szereg rozmów z pracownikami naukowymi Instytutu, zapoznał się z pracami Instytutu w dziedzinie stosunków polsko-niemieckich oraz z jego bazą materiałową gromadzoną w tym zakresie.